

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

Franciška z Rimini.

Žalostna igra v petih dejanjih.

Spisal Silvio Pellico.

(Dalje.)

Črti nastop.

Pavel i prejšnja.

Pavel. Franciška — ona je!

Lančot. Pristopi, Pavel! —

Pavel. Kaj hočeš, brat? ko videti me neče,
Pa bode li me slišati hotela?! —
Črtela me bo manje, ako grem —
Povej jej — brat, da jej odpuščam mrznjo,
In da je nisem vreden! Brata sem
Ubil jej, res je — ali po naključbi: —
On — pobesnel, da čete je izgubil,
Zaletel divje se mi je pod meč,
Otel za svoje bi ga bil življenje! —

Franč. *(vedno v naročji Lančetovem; ne upa se pogledati kvišku)*

Soprog mi dragi — je-li Pavel šel? —
Nekdò se joče — čujem — kdo je to? —

Pavel. Franciška — jaz se jokam — Oh nesrečo
Poskusil kdo na zemlji je toliko —
Počitka v rojstni hiši mi ne dajo! —
Ni bilo mar dovolj potrto srce,
Ni bilo dosta, da izgubil sem

- Najdražjo, najbolj ljubljeno devico —
Izgubit moram brata še in dom? —
- Franč. Nikakor ne bom kriva, da bi brata
Zapustil brat — jaz pojdem — ti ostani! —
Prijatelja potrebno je Lančotu —
- Pavel. Al ljubiš ga? o vreden je ljubezni!
Jaz tudi ljubim ga. Ko sem bojeval
V deželah daljnih se, jetnike jadne
Otimal, branil žene in device
Oskrumbe ljutih zmagovalnih čet,
Ko so od vseh strani me vsi slavili,
Da sem vojščak pogumen in junašk
A srca blažno — rahločutnega,
Spominjal brata sem se dragega,
In menil sem, da neki dan me zopet
S ponosom bode videl plemenitim,
Da Laška vsa i mile njene hčerke
Ljubèzno bodo izgovarjale
Ime sloveče vrlega junaka;
Pa slava ta bila mi je nezgodna,
V nesrečo vsa junaška dela moja! —
- Franč. V deželah daljnih torej bojevaje
Usmiljen često bil si zmaganim? —
Otimal si neveste in device;
Tam morebiti videl si toisto,
Katera v sreču ti sedaj kraljuje?!
O kaj sem rekla — blazna! — Béži, beži!
Črtim te, dà črtim! —
- Pavel. *(odločno)* Pa z Bogom, brate!
Frančiška, z Bogom! —
- Franč. *(Ko vidi, da hoče Pavel oditi, pogleda ga nepovoljno —)*.
- Pavel. *(hoče govoriti — al bojé se, da se v pregroznej stiski ne
ovadi, beži).*
- Lančot. Pavel oh ostani! —

~~~~~  
Peti nastop.

Lančot i Frančiška

- Franč. O Pavel — Oh sirota jaz ubožna!  
Lančot. Al žal ti je po njem? al se ti smili? —  
Srcé nevsmiljeno — al varaš le?! —  
Čemú topiš se zdaj v obilih solzah,

Ak onesrečiti vse pa nas kaniš?  
 Daj mi račun od stranskih misli svojih,  
 Zdaj vendar sem se naveličal!

Franč. Jaz tudi sem se naveličala  
 Krivične tvoje ljubosumnosti —  
 Pokoj imela samo onda bom,  
 Ko videla ne bodem več — svetá! —

— — — — —

(Konec drugega dejanja.)

### Tretje dejanje.

Prvi nastop.

Pavel.

Še enkrat naj jo vidim in — poslednjič! —  
 Ljubáv slepi me, da dolžnost pozabim —  
 Dolžnost bi sveta bila, da odidem,  
 I nikdar več ne vidim je. — Ne morem! —  
 O kako milo me je gledala! —  
 Krasnejša, lepša biva v žalostih —  
 Dà, lepša mi je zdaj, milejša, zaljša —  
 In to sem zgubil — zgubil jo za večno!  
 Ugrabil mi jo je Lančot — o srd —  
 Ne ljubim li več brata? — Srečen je  
 In srečen naj bo vedno — pa kako? —  
 Al ni drugače mogel biti srečen,  
 Razun da bratu srce je raztrgal? —

~~~~~

Drugi nastop.

Frančiška (*se bliža, pa ne vidi*) Pavla.

Franč. Kje našla bi očeta? Vsaj od njih
 Seznama bi, je li še tú moj — dever?
 Poslopje to mi vedno bode drago —
 Izdahnola bom dušo na tem mestu,
 Katero on posvetil je solzami. —
 Bezbožnica — rozpodi take misli,
 Takó bezbožne misli — žena sem! —

Pavel. (*á-se*) Seboj se pogovarja i vzdihuje! —

Franč. Oh žapustiti moram to poslopje,
 Preveč na njega vedno me spominja!

V domačo cerkvico se bom vmaknila,
 Ponižno tamkej padem na kolena,
 I noč in dan prosila bom Bogá,
 Naj milost grehom mojim podeli,
 Naj roke Bog mi ne odtegne nikdar,
 Edini tožnim srcem tolažnik!

- Pavel. (*pristopi*) — Frančiška! —
- Franč. Ti si tú? kaj hočeš mi? —
- Pavel. S teboj še govoriti —
- Franč. Govoriti? —
- Gorjé mi — sama sem — Pustili samo,
 Oh samo ste me, oče — kam ste šli? —
 Oj hčeri pritecite na pomoč! —
 Imela še moči bom, da pobegnem —
- Pavel. A kam? —
- Franč. Gospod, ne hodi za menoj,
 Ostani — ne preziraj mojih želj! —
 K domačemu svetišču pobežim:
 Nesrečnim treba je molitve mnoge! —
- Pavel. K oltarju dedov svojih pojdem s tabo,
 Kdo neki je nesrečniši od mene? —
 Tam skupno bova k Bogu vzdihovala:
 Gospa — ti smrt prosila bodeš meni,
 Prosila smrt boš meni — ki črtiš me! —
 Jaz prosil bom, naj Bog molitve tvoje
 Usliši in ti odpusti sovraštvo
 In radost ti udahne in da bi
 Cvetela dolgo v krasu let mladostnih
 In dal ti vse, po čemer hrepeniš —
 Oh vse — in tudi — moževo ljubezen —
 In dal od njega — vrle ti otroke! —
- Franč. O Pavel, kaj bi rekla? O nikar
 Ne jokaj — smrti tvoje ne želim —
- Pavel. A vendar me sovražiš?
- Franč. Kaj pa mar
 Je tebi, ako te črteti moram? —
 Življenja dalje nečem ti motiti,
 O jutri mene tukaj več ne bo. —
 Prijatelj bodi bratu mil in drag,
 Tolaži tožnega, da me je zgubil,

Gotovo bode plakal — v Rimini
 Jedino on bo plakal — ko zaznade
 Poslušaj — ne povej mu tega danes,
 Ti pa izvej, da v Rimini nikdar več
 Ne vrnem se — vmorila bo me tuga —
 Kedar o tem zasliši moj soprog,
 Tolaži ga — in ti — za njega radi —
 Solzico jedno tud' prelij! —

Pavel.

Frančiška! —

Kaj mar je meni — praviš — ak' črtiš me? —
 Tvoj črt kalil da ne bi mi življenja? —
 In te nemilostne besede tvoje? —
 Oh krasna si jednako angelju,
 Ki Bog ga je ustvaril v najžarnejšej
 Ljubezni svojej — draga slednjemu —
 Soproga srečna — pa na smrt že misliš?! —
 Nezgodo sem imél, da puhla slava,
 Čast ničeva me gnala daleč je
 Od mile domovine —! Zgubil sem,
 Sirota jaz — očeta zgubil sem! —
 Objeti ga enkrat sem vedno upal,
 V nesrečo pahnol on ne bi me bil,
 Ko bi mu bil odkril vse srce svoje
 In dal bi me bil tistej — oh tej isteji,
 Katero zgubil sem sedaj na večno! —

Franč.

Kaj hočeš reči — Govoriš o ljubi? —
 Ker ločen si od nje — pa bridko tožiš? —
 Tak žarno v prsih ti plamti ljubezen?
 Al vitezu junaškemu ne sme
 Napolnjevati srce le ljubezen:
 Njemu je mil le meč i slava bojna —
 Ta čustva blaga so i plemenita,
 Takova samo góji ti — nikar
 Ne daj, da omehkuži te ljubezen!

(Dalje prih.)

Blaženka.

Novela.

— — — — — „Io sono
 Povero fiore in imma valle ascoso
 Presso a morir; ma se vi splende il sole,
 Alza il languido capo e si rallegra,
 Dolce come il suo raggio il tuo sorriso
 All' inferno sarebbe . . .

G. B. Niccolini.

I.

Ne prosim te, dragi čitatelj, družega nego ene solze, le blagosrčen spomin dobri mili deklici, o kateri hočem govoriti.

Žalostna in priprosta je povest, katero pripovedujem, povest je tajne srčne bolesti, ali resnična je, resnična v pravem pomenu te besede. — Morda se bo komu zdela neverjetna; morda bode kdo v teh vrsticah videl le kratke sanje turobnih bolečin; nekteri pa, upam, katere bode spominjala moja povestica kakošne lastne srčne bridkosti, ne bodo prezirali teh listov z mrzlim pomilovanjem — takovi ne bodo mi odrekli ene solzice za dobro Blaženko!

Bila je ona zadnja izmed treh sester, treh nežnih bitij, ki so, rekel bi le za kratek čas prišle na to zemljo, kakor pokušat zemeljskih bridkosti, ko pak so le okusile, kaj so reve in nadloge človeške, vrnilo so se zopet gori v nebeško domovino! — Blaženka sama je preživela svoji sestri Ančiko in Franjico. Pokosila ji je zadrugoma še le v dvajsetem letu neka počasna, lahna, nevidna, bolehnost, ki je spremljevala ubožici vže od rojstva. Zveneli ste kakor dve nežni rožici presajeni na pusto zemljo o mrzlem neugodnem času.

Torej v hiši Blaženkini so v kratkem vže dvakrat objokovali bridko zgubo ljubljenih osob — dvakrat vže so ogrnili črno obleko žalovanja. Dve sobici — čedno deviško bivališče drazih deklic — bili ste prazni vže dolgo časa. Družina se je bila tedaj zmanjšala — pa vedno bolj se je krepila vez nežnih čutov, ki hranijo v srcu pobožnost in čednost, kajti ni je svetejše in zdatnejše stvari kakor je domača bol, ki privabi ono ljubezen, katera nas objemlje v letih detinskih, dragi edini spomin miru in varnosti na zemlji.

Oče Blaženkin in njena mati nijsta še bila priletna. Ker sta imela samo še njo, tolažila sta se z njo v svojej nesreči — previdno in skrbno varovala jo kakor svoje oko — neizrečeno ljubila, skoraj s sveto ljubeznijo. — „Draga Blaženka“ — govorila je njena mati, ko je sedé pri oknu o solnčnem zahodu premišljevala redke sladkosti preteklega življen-

ja in razno trpljenje, katero jo je dosedaj zadelo — „draga Blaženka! bog, ki te nam je podaril, bog naj te varuje vedno!“

In deklica bila je pač res angeljček v hiši! — Mati — bolehna in žalostna vsled onih nezgod v rodovini, katere nas vedno spremljajo, kajti vsaka stvar, vsak najmanjši prigodek v vsakdanjem življenji spominja nas na-nje zmirom in povsod — izročila jej je bila sčasoma vse skrbi za hišno gospodinjstvo.

Blaženka pa jih je tudi tako rada opravljala in izvrševala, tako pridno in vrlo, da je bilo veselje gledati jo. Čvrsto in marljivo za vse skrbé pazila je previdno na to, da ne bi matere prevzela otožnost in žalost, da ni več onih dveh sester, s kterima je poprej delila hišna opravila. In v hiši njenega očeta, gospoda Deponte, dasi je stala v predmestji ter bila le majhena, bilo je vendar vsega v obilnosti, tedaj tudi mnogo opravil, in Blaženka je oskrbovala malo da ne vse.

Da bi jo bil le videl zalo deklico, staro komaj osemnajst let, kako je zjutraj zarano vstajala ter v svojej priprosti beli obleki tekala po hiši, nadzirala posle in delavce, pospravljala ter v red devala vse tudi po najbolj odstranjenih kotičih! Potem prejemši račun o stroških prejšnjega dne pripravila je vse, kar bi utegnilo biti potrebno za ta dan.

Uredivši hišne opravke podala se je v svojo izbo. Snažna in prijazna sobica, ozaljšana priprosto pa okusno, enaka je bila rajskemu stanovanju. — Tu je predla, šivala, vezla in druga ženska dela opravljala, učila se, prebirala pobožne in koristne knjige, kakor se jej je bolje zdelo, dokler je ni pozvala mati, da ostali čas dneva pri njej prebije.

Kako priljudno in milo, kakim sladkim smehljanjem je vsacega jutra pozdravljala drage jej roditelje, kako pazno in ljubko jim je donášala ona sama zajutrek in kako nežno se je z njimi bavila v razgovorih skrivnostnih in mirnih, kateri so nevažni za druge, pa tako dragi med roditelji in otroci: oh! to vse je nemogoče popisati, kajti umeti bi bilo treba vso nežnost, vso rahločutost in milino takih malenkosti.

Ostale podnevne ure pri materi sedé v mali sobici, vedno enacega in priprosto veselega in zadovoljnega lica, skazovala je materi zmirom ono brižljivost in skrb, kakoršno le redkokedaj druge deklice v srcu gojé — govorila jej je take besede, kakoršne so srcu materinskemu najslajša tolažba! —

Mili glasovi mladostne in tako čvrste hčerke očarali so dobro mater tako, da jo je pogostoma vsa zamaknjena gledala z nepopisljivo radostjo, z ljubečim hrepenenjem, zibaje se v sanjah najlepše bodočnosti in nade o svojej edini hčerki.

Med kosilom sedevala je pogostoma za mizo v družbi katerega izmed njenih sorodnikov ali izmed prijateljev in znancev, ki so zahajali v hišo

g. Deponte-ja. — Bili so to možje enaki njemu, značajni in resnobni, trgovci, pošteni in premožni, dve lastnosti, kateri se redkokrat nahajate v zvezi. In zdajci po običaju starih možakov, ki so v svojem življenji videli mnogo in veliko skusili, jeli so se pogovarjati o blaženih preteklih časih in tožiti, kako so se shujšali sedanji pozivali si v spomin nekako dopadljivo mladostna leta in radostne nade, od katerih se je le malo ktera izpolnila. Spominjali so se vseh nezgod, rev in nadlog, katere so se jim pripetile na poti skozi življenje, razgovarjali se o sedanjih dogodbah veselih in žalostnih v vsakdanjem življenji, o raznih potrebah sedanje dobe, o razmerah družinskih in občinskih in o sto družih stvarih.

Tako je blagi mož sredi svojih prijateljev pozabival bridko zgubo ljubljenih hčeri, ki ste mu prej razveseljevale življenje. Tako si je za trenotek upokojil tajno ali neprenehljivo boječnost, da bi mu v kratkem utegnili ugrabljena biti tudi zadnja njegova tolažba, draga Blaženka! — Bil je mož stalnega, možkega značaja, trudil in mučil se v mladosti dovolj ter si glavo belil z učenjem, da bi si sposobnih lastnosti in vednosti pridobil za državno službo. Ko je bil pa veliko pretrpel, sprevidel je, da mu je previdnost Božja podelila lastnosti srca in uma za vse drugačna opravila nego uradniška.

Ko se je bil tedaj naveličal javnega poslovanja, popustil je službo ter podal se v pokoj. Izvolil si je domače prijetno življenje, ono veselo življenje, katero obilo in neprecenljivo nadomestjuje vse zgube in neugodnosti protivne osode.

Ali sredi tako blaženega življenja se mu je vsled nesreče, ki ga je dvakrat tako nemilo zadela, srce, rekel bi povse premenilo, prihajal je čemer in zamerljiv, omahljiv v mišljenji in namenih, osoren (resen) in molčeč; mnogokrat bilo ga je videti, kako je z otožnim srcem po več ur stal globoko zamišljen. Oh strašno ga je trpinčil edini ta dvom: — bog bi mu utegnil poslati tudi poslednjo skušnjo!

Pa vendar življenje na kmetih, kjer so prebivali več del leta, prijetni, mili in zdravi prosti zrak mu je malo po malo lajšal in manjšal srčne bridkosti in bolesti. Brezposelno samotno življenje na selu, zdravilna moč vedrih prijaznih dni vlivala mu je v srce poprej nepoznato nado in tolažbo. Oh s kako ljubeznivim zaupanjem v božje milosrdje odkrival je skrivnost svoje ženi, onej ženi, ki je še bridkeje nego on žalovala ter se tresla zaradi negotove bodočnosti hčerkine, katera jima je še edina ostala! . . .

(Dalje pride.)

Pravljice iz med naroda.

Spisal Ivan Jenko.

I.

Hišica ob Savi.

Vsakemu so se priljubili kraji, kjer je užival brezskrbne otroške dni, sam ne vedé, da je srečen. Še le ko je skušnja s trpko roko na tujem, kjer smo upali in pričakovali raja, odprla nam prazno pustinjo, hiti duh nazaj v rojstne kraje. Tu si stvarja srečne trate in vse obdaja ono čarobnostjo, s katero ljubezen in daljava krasiti priljubljeni predmet. S takimi čuti se spominjam tebe, sivi dedek! Ti si bil majhen možiček, zavit v kožuh, s pipico v ustih. Drugi te niso častili, tudi ne vem, ali si svoje življenje kedaj hlepel po časti, a meni se je utisnila tvoja podoba in kar si govoril, ostane mi nepozabljivo. Njisi me učil zlatih naukov, ker vedel si, da ti vselej uidem, a pravil si mi povesti, lepše in ljubše mi, kar sem jih slišal kedaj pozneje. Kako je bilo lepo, ko so govorile ptice in z ribicami igrale vrbe, ko so cvetke govorile z menoj in jaz ž njimi! Vse to si mi pravil ti in še mnogo družega, kar je učenost pregnala iz glave in spomina, kar pa se je utisnilo v srce in kar še zdaj temno in skrivno čuti duh.

Ti sicer nisi mislil, da s svojimi pravljicami seješ čudno seme v mlado srce. Sključeno si sedel na skali ob Savi, po bregu se je pasla živina, jaz pa sem si odrezal vrbovo šibo in skakljal z njo po produ. Ko si ti iztolkel pipico in se jaz naskakal, nadlegoval sem te, da mi praviš povesti.

„Glej“, si mi odgovoril enkrat, „ko sim bil jaz majhen, vozili smo tu pod bregom v mlin in zdaj teče Sava in kmalu bo odplavila tudi tu, kjer sva mi dva sedaj“.

„A dedek, jaz sem te prosil povesti“ —

„Le počakaj. Glej tam na oni strani, krog one hišice je tekla voda, zdaj jo opira samo še na enej strani.“

„A dedek, kaj to meni mari“?

„Glej to vse je storil povodnji mož.“

„Govori, dedek, govori!“ —

„Glej, v oni hišici je bila deklica z zlatimi vlasmi in takó lepa, da je povodnji mož prišel iz svojih steklenih gradov in jej nosil zlata in najlepših biserov. Zvečer pa jo je vozil v svitem čolnu po Savi in zlate ribice so se igrale krog nje. Nekdaj mu deklica pove, da se je zelo bala velike vode, ki je prišla. „Nikdar več ne bo segla čez sredo vode“ ji je djal in tako je tudi bilo. Deklica pa je rasla in ko je bila velika, ni več marala povodnjega moža. Več se ni vozila v svitem čolnu, doma je se-

dela in čakala, da je prišel mlad fantič iz one hiše tam. Povodnji mož pa je stal sredi vode in slišalo se je, kakor da bi iz valov prihajal jok in stok, vmes pa se glasila najlepša godba in vabilo doklice. Tri mesece se je čulo tako, a četrty mesec so vode jezno gromele in skale se valile iz brega. Prvič je tu povodni mož prišel pod okno k deklici in prosil, naj samo enkrat še gre z njim; deklica pa je prižgala posvečeno svečo in molila sredi hiše.

Tu se je zjokal, da je odmevalo obrežje in mahnil z roko, da so se potresle skale. Solz je narastla Sava, kakor še nikdar poprej, iz skal pa so udarili hudourniki. Hišica se je tresla, kakor da se zdaj zdaj pogrezne v valove, pa voda ni mogla čez sredo skale, tako je bil obljubil sam povodnji mož, in spodkopati je ni mogla, ker je gorela na nji posvečena sveča. Ko vidi povodnji mož, da nič ne opravi, jezno zavpije: „Gorje tebi in tvojemu rodu!“ potone v valovih in nihče ga ni več videl. Voda pa si je takrat na tej strani skopala strugo in odtrgala breg in tako bo trgala dalje, da ne bo ostalo, ko pesek in golo skalovje“.

„Pa kaj je bilo potem z deklico?“

Vzela je fanta, imela ste tri sinove. Ribarili so po Savi, a kedar je lovil najmlaji, vjel je čudo rib, ona ne enkrat ene. — In vnel se je črt med njimi, kakor je bil zažugal povodnji mož. Najstareji je šel na tuje in dolga leta se ni čulo o njem. Mlajša pa sta se peljala nekdanj čez Savo, pa samo najmlaji je prišel premočen domu in pravil, da se jima je prevrnil čoln in da je utonil brat. Čez nekaj dni ga je res voda vrgla na suho, čoln so vjeli daleč pod skalami. Kako je bilo, vé le povodnji mož, ker čez dolgo časa so ga tisti večer zopet videli sedečega na skáli. Roditelji so pomrli kmalu žalosti, najmlaji brat edini še živi v hišici tam na skali.“ — —

Tako mi je pravil ded, jaz pa sem gledal hišico in sive, ogorele skale in tiho ga vpraševal: „Ali, dedek, kak pa je povodnji mož?“

„Ne smeš govoriti, on čuje vse skozi vodo in je hud, če se govori o njem“, mi je odgovoril. Dolgo še sem gledel čez vodo, ali se na njej prikaže svitli čoln in deklica z zlatimi včlasmi, iskal sem zlatih ribic in povodnjega moža, a vse je bilo tiho, le globoko v vodi videlo se je teči živo srebro in valčeki so šepetali o lepi deklici.

Čas beži in tudi tebi je prešel, ljubi dedek. Še trikrat si čul kukovico, potem pa mi nisi več pravil o povodnjem možu, pa saj bi te jaz tudi ne bil slušal — bil sem že drugo leto v šoli“.

Doma pa so o tem času pravili o deklici, črnolasi in krasni, ki se vozi po vodi, in o tujem zarujevelem možu pri njej; pravili so, da je najstareji brat, ki se je vrnil domu čez leta — a meni ni bilo mar, imel sem, ali začeljal sem imeti prve učene misli. —

Čas spreminja sebe in nas. Ko je mene izučil, da učenost ni še življenje, hitelo je srce zopet nazaj k očetu in materi, živeti še enkrat otroške dni. Ob Savi je rastlo grmovje in vrbe so se uklanjale v vodo, breg se je mlel in sipal v valove in zopet se mi je zdelo, da sedi stari dedek na skali pa mi kaže malo hišico. Vzbudil se je spomin njegove pravljice in srčno sem želel ogledati si hišico in njene prebivalce.

„Ne hodi“, so mi dejali ljudje, „oni stari mož je ubil svojega brata in ženo, nihče ne občuje z njim, in on z nikomer. Z nobeno rečjo se ne peča in nobenega ne pusti v hišico.“ — Tako so mi pravili in se vé, le vekšali mi radovednost.

Bilo je vročega popoldne, ko me pripelje brodnik čez Savo in se jaz počasno bližam hišice. Star mož, sivih vlas je sedel pred njo in ogledavši me prijazno pozdravil. Spoštljivo se mu bližam in glej, revež je imel le eno oko in poznalo se mu je, da ga niso uklonila leta, temuč breme, katero so mu naložila. Stopivšemu v hišico se ob stenah pokaže podoba krasne deklice, očitvidno Laške. Krog so visele puške, sablje in čuden dolg mož, ves zarjavel. Lahen nasmeh jo spreletel starcu obraz, gledečemu moje začudjenje.

„Vi ste si mislili gotovo drugače samotarno življenje v revni bajtici?“

„V resnici priznati moram, da sem imel druge misli.“ —

„Da, ljudje govore mnogo, in jaz sam znam, kaj pravijo o meni.“ —

„Ali si morete misliti, da bi bil izobražen človek mogel kedaj verjeti praznim govoricam?“

„Ne verjeti, ali prepričati se, koliko so resnične. Ali ne zamerite mi, da pozabim svoje dolžnosti do obiskovalca“. S temi besedami gre iz sobe, meni pa se je vrtelo v glavi in sto vprašanj se je vrivalo ob enem na um: Od kodi očitvidna izobraženost moža, ako je rojen kmet in odgojen, ali je on . . . . ., kaj ženska podoba in drugih dokaj.

Prinesel je steklenico vina, odmašil in mirno rekel: „Veseli me, da čez mnoga leta izpraznim kozarec in trčim, saj smem reči, s prijateljem, ki mi hoče dobro. Saj že nisem dolgo, dolgo.“ —

Tako sva začela govoriti in radovedno me je izpraševal o zunanjih zadevah, o tujih vojskah, zlasti v Italiji. Ko vidi, da se mi oko le vedno ustavlja na krasni ženski podobi, pové mi tudi svojo zgodbo, mirno in hladno, kakor bi govoril o davno pokopanih, le glas se je sem ter tje tresel in nazznanjal, da še bije srce in čuti zastarele rane.

„Čuli ste gotovo“, prične, „da sem rojen v tej hišici in da sem zgodaj šel na tuje? Kako se mi je godilo, vas gotovo ne bo mikalo, marsikaj sem skusil in pretrpel, a to je minolo. Bil sem še mlad in slednjč sluga visokemu vojaku. Prikupil sem se mu in dal me je učiti nekoliko, potem sem stopil med vojake. Z njegovo priporočbo in vlastno pridnostjo prišel

sem do precej visoke stopnje. Takrat se je vnela vojna na Italijanskem in jaz sem hitel v boj. Saj mi ni bilo življenja, le časti sem želel, ali smrti. Bil sem sam, od doma oddaljen, pozabljen. Bojeval sem se hrabro in s svojo četo sem nekdam vzela mali gradič F., kamor se je bil vrgel sovražnik. Hrabro se je branil, gradič je gorel, krogle so žvižgale, meni pa je vrela kri in prelival bi jo bil curkom in napadel celi sovražni tabor, ako bi bilo trebalo.

Slednjič so se zrušila vrata in kakor besni smo se vdrli v grad, med prvimi jaz. Pred nekimi vrati stal je sovražni stotnik, mlad človek in branil vhod. Velim mu, naj se uda. „Nikdar in nikoli!“ zavpije, a po kratkem boji je ležal preboden pred mojimi nogami.

„Moja žena“, je še tiho rekel in pokazal v sobo, a jaz sem želel in hlepel le krvi. Star gospod, s samokresom v roki, stal je sredi sobe in ga izstrelil na-me, leva roka me je zaskelala, z desno pa sem mu porinil meč v prsi. Grad je gorel na vseh straneh in siloma so me moji vojaci peljali iz grada. Zunaj mi je ravno zdravnik obezoval roko, ko se iz vrh grada začuje klic na pomoč. Mlada krasna žena je razprtih rok in obupnim obličjem klicala, krog in krog pa je sikal plamen in osvitljal čarobno podobo. Še zdaj ne vem, kako je bilo, a skočil sem, planil med plamen, ne vem, kako in kaj in rešil mlado gospo iz ognja.

Vun prišedši, zgrudil sem se in ko se zavem, ležal sem v bolnišnici. Ognja se mi je vnelo oko in zgubil sem ga. Pri zglavji pa je klečala mlada žena, in molila za rešitev svojega rešitelja, morilca njenega moža in očeta! Ne bom Vam pravil srečnih ur, ki sem jih preživel, ljubil sem prvič in ljubil, kakor menim, ne ljubi človek.“ — Zamislil se je starec in očitno se je boril, da umori spomine vže dolgo speče. — Čez malo časa nadaljuje: „Vzel sem slovó od vojakov, častno odpuščen vrnil se iz boja, z menoj pa ona, kateri sem vničil vse in ki mi je bila zdaj vse. Tu se je vzbudila zopet želja po domu in prišel sem v krasne kraje posavske, da jih sebi in njej spremenim v raj ljubezni. A kaj človeka misel? Osoda vse ravna! Kako drugače je prišlo, kakor sem mislil jaz!

Doma so umrli starši; živel je najmlajši brat. Dovolite mi, da prehitim zgodbe tožne, kakor je preživi le ljubeče srce. Ona, ki mi je bila vse, za katero bi bil dal življenje, ljubila je — mojega brata. Kaj sem trpel, kaj čutil, znam le jaz in večni Bog! Kolikrat sem hodil ob Savi in mislil končati življenje njej nasprotjujoče — a noga se mi je ustavila in vrnil sem se nazaj. Nekdaj popoldne sedim na oni skali, igral sem samokresom, iz neznanega čuta sem ga vzel saboj. Tu prideta ob reki ona in brat, vstavita se na tej strmini, gledate, in videl sem, kako je približal ustnice njenima in poljubil jo goreče, kakor jaz o dnevih prve ljubezni. Roka se mi je dvignila, samokres je počil, brat se zgrudil; ona pa je omedlela in

— zginila v Savi. Kaj je bilo z mano, vam ne morem praviti. A še sedaj črez mnoga leta me strah prevzema pri spominu tistega dne. In ali vramete? Jaz, ki sem iskal smrti na bojišči, ki sem se radoval krvi, jaz sem se zbal sramotne smrti kot morilec in sem pri preiskavi pričal, da me je brat napadel.“ — Zopet se je zamislil starec, a sedaj mu je bridka solza priigrala v oko. Tako sem živel naprej, zdaj je že 20 let, leta kesa in vestnih bolečin. Hotel sem zapustiti nesrečni kraj, a kakor čudna oblast me drži na njem in tako bom tukaj končal revno življenje.“ —

Starec je omolknil in jaz sem molčal. Za take rane ni tolažila. Kmalu sem se poslovil.

Čez 3 leta pa je stala prazna hišica, končal je bil poslednji iz rodu krasne deklice in spolnjena je bila kletev povodnjega moža. —

V noternjoj Srbiji.

Potopisna črtica.

A. S.

(Dalje.)

Kake pol ure iznad Trstenika tik Morave na strmem bregu, kojega podnožje se koplje v valovih leve strani reke, stare so razvaline „Jerin-grada.“ Ko sem nekega dne ogledoval si razvaljeno zidovje nekdanj gotovo mogočnega gradu, pride seljak mimo i ko ga zapitam, da li kaj zna o prošlosti tega grada, odgovori mi prav kratko, ali ozbilnim obrazom: „Ovaj grad sazidaše Rimljani.“ Se vé, da sem moral biti s tem odgovorom zadovoljen, vendar sem iz njega tudi videl, da narod drži postanek grada prav starim. Morala je biti to nekdanj važna točka, ker posestnici tega gradu držali so pod svojim okom moravsko dolino, ki se tukaj celo stisne. Ali kmalu se spet počne širiti, a na levo proti jugu vgloda oko celo blizo sive robove Stolov i Kobasice planine, ogromnega gorskega čvora, a še dalje za njimi visoke glavice Kopaonika. Rob Stolov je na enem mestu kakor presekan; tukaj je glasovita, a Srbom dobro poznana Jankova klisura, globoki klanjec, edini prelaz iz turske strani čez to gorovje v moravsko dolino, gde je Miloš z malo vojsko dolgo časa hrabro branil prestop turskim četam. V enej mnogih dolin, ki se od Stolov vijejo proti Moravi, leže toplice Vrci. Izpod ogromne, skoro iz samih železnih rud sestavljene pečine, na kojoj so v novijem času podigali cerkvico, izvirajo v koritu bistrega potoka mnoga vrela, noseča z železom i žveplom napolnjeno lekovito vodo. Voda je, kako so me uverjavali, prav zdravilna, posebno za prsobolne; vendar so cele toplice še v prav primitivnem stanju. Više Kruševčanov i Trsteničanov je složilo glavnico od petdeset dukatov i podigla se je na enem najjačih vrelišč koliba deskami obita, ki kopa-

joče se brani saj malo od vremena. Na strani je gostilnica, se vé da ne hôteł, kaki se nabajajo pri drugih evropskih toplicah, nego krémica v prav ubornem stanju. Bolniki stanujejo pod šatori, koje si sami postavljajo. Poleg vseh teh neprilik vendar se broj gostov vsako leto množi. Da se vrelo znanstveno iztraži, a v obče mesto oskrbi z najpotrebnejim glede stanovanja i življenja, mogle bi postati ove toplice ene najbolje obiskovanih v zemlji. I kdo zna, kako prihodnjost imajo še Vrnici. — Kako je krasna moravska dolina na desnoj obali reke, tako je uprav divno nagomilano bregovje na njenoj levoj obali, gde se stiče kragujevačko i rudničko okrožje i gde rodé mnogi vinogradi okoli rečice Gruže izvrstno vino. Med Trstenikom i Karanovcem poredano je vz veliko cesto mnogo lepih i velikih vasi; med temi so najznamenitije: Novo selo i Vrba, zadnja po priliki v sredini pota z mehano drugega reda. Kako se v obče vidi v vsem lep napredek v Srbiji, tako so tudi občine prav vzorno uredjene. Vsaka ima svojo, navadno lepo, „občinsku kuću“, v kojoj je pisarna občinskega pisarja i dvorana za „vječanje občinskih starašina.“ Poleg občinske kuće najdeš povsodi veliki občinski „hambar“, v kojem se čuva občinsko žito za lačne godine. V taj hambar dolžen je davati vsak občinar razmerno po svojem premoženju v rodnih letih žito, da se prepreči lakota v nerodovitnih. Sicer primitivno, ali za odnošaje v Srbiji prav dobro uredjenje, gde še kumunicija nije k potrebam razvita, tedaj zemlja više manje vanjskemu svetu zaprta.

Bilo je poldne, ko sva se s prijateljem bližala Karanovcu; solnce se je spet prikazalo izza oblakov na nebu, če ravno naju je pred kako uro, ko sva srečala ogranke Stolov, ki se izpod Karanovca skoro celo do Morave spuščajo, dež do polti namočil. Ali mesta ne vidiš pred, ko si že celo pred njim. Iz visokega grebena, ki se proteza pravcem od severa k jugu in na kojega se popne cesta, predno se spusti v nizko ibarsko dolino, zagleda oko prvič mesto, koje sedi na protivnoj, tudi precej visokoj obali Ibra. Jako strmo spusti se tukaj cesta navzdol, zatim čez mali, ali prav deroči potok, koji pridrvi iz južnega bregovja; čez njega ne vodi nikaki most, kakor je to še na mnogih mestih v Srbiji. Sicer so vsi taki potoki, kadar voda ravno nije izvenredno velika, precej plitki, če tudi deroči, tedaj jih je lahko prevaliti. Ali kada po deževanju ali snegu voda naraste, oni večkrat zaprejo pasažo na više dni in to na glavnih cestah. To je res prav neugodno; vendar ako pomislimo, koliko se je v kratkem času za komunikaciju v Srbiji storilo, gde pod turskim gospodstvom nije bilo nijedne ceste, na kojoj bi se človek s koli spustiti mogel, kakor dan danas biva še v nesrečnej Bosni, tedaj smemo prav za gotovo pričakovati, da se bodo tudi te pomanjkljivosti skoro poskrile. Čez Ibar, ki je tukaj že precej široka in deroča reka, napravljen je ladjin most, državna lastnina v rokah pontonir-

jev. Človek prelazeči plača za-se in za nenatovarjeno živinče po pet pár. Za vpreženo ali pa natovarjeno živino plača se od komada po dvadeset pár. Vendar stanovniki tukajšnji, če ravno voda nije velika, prehajajo Ibar tudi bez mosta. Občudoval sem jih dva dni poznej — bil je „važar“ v Karanovcu. Da mu netreba plačati mostuine, spusté se bez kakega straha, kakor možki, tako tudi ženske v deroče valove, ki jim dosegajo večkrat tudi čez pojas, terajoč pred seboj svojo marho, koja po svojoj velečini ali plava, ali pa gazi. Takim neprilikam je prosti sin narave, njegova živina, pa tudi njegova obleka, koja redkokrat odstrani pri takoj pri-liki, že priučen.

Od Ibra pelje spet prav strma cesta navzgor v mesto. Tek sva se prikazala s prijateljem v Karanovcu, že je prišel mož, pozdravlja je naju prav prijazno, ter nama odkril s celo resnobnim obrazom, ki bi menda imel kazati, da tu prigovora neima, da sva danes njegova gosta, ter da naj greva k njemu na „ručak“. Bil je „žitelj in mehandjija“ (krčmar) Karanovački; pred nekojimi tedni bavil se je v kopelji v Vrnkih, kam sem tudi jaz se svojim prijateljem, koji je lečnik toplie, gosto zahajal; tam smo se, spoznali in bili smo tedaj stari znanci. Brez mnovega razmišljevanja sprejela sva povabilo. Ko pridemo v mehano, našli smo tukaj že več gostov, ki so čakali obeda; kmalo smo se spoznali vsi in sprijateljili. Sè Srbinom si taki znanec, taki prijatelj, če ga le prijazno nagovoriš v njegovem jeziku. Naš „gazda“ podvoril je svoja dva gosta prav dobro. Ena jestvina sledila je drugoj; pred vsakega postavil je dve flaši z vinom, v enej je dal „crnoga“, v drugoj „bjeloga“. V Srbiji dobi pri mizi vsak gost, tudi v privatnoj hiši, gde se neplača, svojo flašo, ter pije za se. Ko smo bili že sredi obeda, opazil je mož — ki naju je, mimogredé rečeno, sam dvoril — da nama je pozabil dati serviete. Nije bilo mu zameriti, ker še v Srbiji to ravno nije tako navadno. Vendar hitro je popravil svojo nepazljivost, ter položil pred vsakega raznobarvan, volneni prtíč, domači proizvod.

(Dalje prih.)

Književnost.

Naše čest. čitatelje in sploh čitanja željno slov. občinstvo opozorujemo, da se je k I. in II. zvezku uže III. zvezek „Listkov“ pridružil, izdajanih po „Narodni tiskarni“ v Ljubljani. Misel, raztrošene, a dostikrat jako dragocenne spise poučnega kakor posebno zabavnega sodržanja v malheno, priročno knjižnico (rekel bi v obliki „people edition“, narodne izdaje) zbirati, bila je srečna. In zares prinašajo vsi trije zvezki jako zanimivih stvarij; I. n. pr. Stenografijo (po dr. Ribiči) — Preširen (po Fr. Levstiku) — N. Machiavelli (po dr. Ribiči) — Pisma iz Rusije

(dr. Celestina) itd., II. zvezek roman Iv. Erazem Tatenbah (J. Jurčiča); III. zvezek *Novela*. — Cena zvezkov je jako nizka: I. zvezek stoji 25, II. 50, III. 25 kr. — Dobivajo se „Listki“ pri vseh znanih knjigarjih po Slovenskem; v Mariboru tudi v „Narodni tiskarni“. Tudi zunanja oblika „Listkov“ se jako priporoča, takó da se sme na zadovoljnost občinstva računati.

Vabilo

k predplačenju in naročenju

„Zore“ in „Vestnika“.

Za kratka preteče polovica drugega letnika našega lepoznavskega lista. Obila naročba osvedočuje nam, ka se našemu podvzetju nagiblje pozornost slovenskih rodoljubov; kajti so med naročniki razmerno zastopani vsi stališi našega naroda. Tudi je stopilo v kolo našega delovanja užé lepo število najboljših književnih močij; a če se list tudi mlajšim pisateljem odpira, dela se to ozirom na bodočnost naše literature in na načelo: da je bodočemu književniku za rana treba writi in vežbati se v pismu. — „Zori“ naména je, gojiti lepo literaturo, belletristiko; „Vestniku“, obdelovati polje globljšega znanja in načel umetnostij. „Zora“ naj bi razkrivala mogočni svet človeških čvstev, iz katerih se porajajo čini v zasobnem in občinskem življenji; „Vestnik“ naj bi vodil k poznavanju glavnih istin stvarjenja in mišljenja, oba pak k ukrepljenju in pooblaženju našega naroda. Posebno pak si prizadevata oba lista, seznaniti Slovence z ene strani s slovanskim čvstvovanjem in mišljenjem, z druge pak z mišljenjem in delovanjem obrazovanih narodov vsega sveta. Kajti poznavanje slovanstva t. j. neizmerno velikega, čisto posebno zanimivega in prevažnega slovanskega sveta povrača naš čut k svojemu izviru in početku, a seznavanje z napredkom sveta dela nas za javni život in za izvrševanje naše svetovne zadače sposobnejše ter nas čem dalje bolj vrstjuje med obrazovane narode naše zemlje. — Zató pak prosimo slov. občinstva vedno večé udeležitve; kajti le po tej nam bode mogoče, velike žrtve, sklopljene z izdajo teh listov, prenašati in postavljenemu se cilju približevati. Naj nam torej blago slovensko občinstvo brez razlike stanú in političkega mišljenja svojo čem večó podporo nakloni, ker to, kar osnovatelji teh listov na tem polji delajo, nij samopridnost in dobičkarija, nego občinsko blágo in občinska korist vsega naroda slovenskega. Zató se nadejamo obilih predplat in naročil.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.